

AT konference 2019
Jezerka, Seč, 2.-6. června 2019

JEŽÍŠ KRISTUS SE PŘI PRÁCI SMÁL **(nic o humoru v adiktologii ...?)**

Doc. MUDr. PhDr. Kamil Kalina, CSc.
Klinika adiktologie 1.LF UK a VFN Praha
SANANIM, z.ú.

VÝKOP Z LITERATURY

Mnich Jorge: „Napustil jsem stránky té knihy jedem, aby zemřel každý, kdo ji chtivě otevře. Je to kacířská kniha, pojednává o smíchu a považuje smích za všeholék.“

Vilém z Baskervillu: „Co je na smíchu zlého?“

Mnich Jorge: „Smích zbavuje strachu z d'ábbla. A když se lidé nebojí d'ábbla, není potřeba Boha, ani církve.“

Umberto Eco, JMÉNO RŮŽE

JMÉNO RŮŽE

JORGE MĚL PRAVDU

Smích zbavuje strachu z d'ábla.

Đábel se nesměje.

Může se „d'ábelsky“ (pohrdavě, škodolibě, potměšile) chechtat“, vysmívat se, ale nesměje se.

„Jel dál vedle Zurbarána a přece ne s ním, šedý na šedavém koni, bílý papežský klobouk na hlavě, tichý, lhostejný, zadumaný, znavený, melancholický, hořký, vědoucí, neúsměvný, nelačný, nesveřepý, nesvádějící, nepokoušející, neslibující, neútěšný, nelítostný, děsivější než fresky pekla v chrámech.“

Amadeo Olivar: ZURBARÁN

SMÁL SE JEŽÍŠ KRISTUS PŘI PRÁCI?

Důvod, proč mnich Jorge otrávil druhý díl Aristotelovy POETIKY: aby v ní lidé nenašli oporu pro šířený blud, že se Ježíš Kristus při práci smál.

Đábel se nesměje. A Bůh?

A Bohočlověk?

Svatý Pavel o Ježíšovi: „Ve všem nám lidem byl podoben, kromě hříchů.“

WIKIPEDIE

SMÍCH je jedna z mnoha mimických vlastností člověka (a vyšších primátů). Je hlasitým projevem veselí, radosti, nadšení apod.

Na rozdíl od úsměvu, který je v zásadě pouze specifická grimasa, smích je doplněn o charakteristické zvuky, pracuje při něm především bránice.

Může vzniknout jako psychologická reakce na vtip, lechtání, nebo jiné podněty.

Inhalace oxidů dusíku může také vyvolávat smích. Drogy, jako třeba marihuana, mohou způsobit silný smích.

Silný smích může vyvolat slzy, příp. při konzumaci tekutého jídla může vést až k jeho samovolnému vypuzení nosem.

SMÍCH A VÁŽNOST

Myšlenka, že se Ježíš Kristus při práci – nebo vůbec někdy – smál, byla lidmi typu mnicha Jorgeho zavržena jako kacířská.

Ježíš Kristus byl vážný. Bůh je vážný. Víra je vážná. Život je vážný.

Smích je jinde: byl vyloučený na odvrácenou stranu vážného života.

Ve společenském diskursu došlo a stále dochází k jistému rozštěpu „vážnost/smích“, ke znevažování smíchu.

HISTORIE SPLITTINGU

- ❑ Antická dramata: tragédie/komedie.
- ❑ V literárním narativu se udržuje se přes Shakespeara do moderny až k dnešním filmovým žánrům.
- ❑ Tzv. smíchová kultura středověku a renesance (Erasmus, Rabelais) – podle M. Bachtina:
 - ❖ travestie vážného
 - ❖ dotýkání vulgarity
 - ❖ nabourávání společenské tabuizace
 - ❖ smích spojený s bláznivostí
- ❑ Úloha šaška: jediný, kdo se smí smát, ale je zároveň stigmatizovaný.

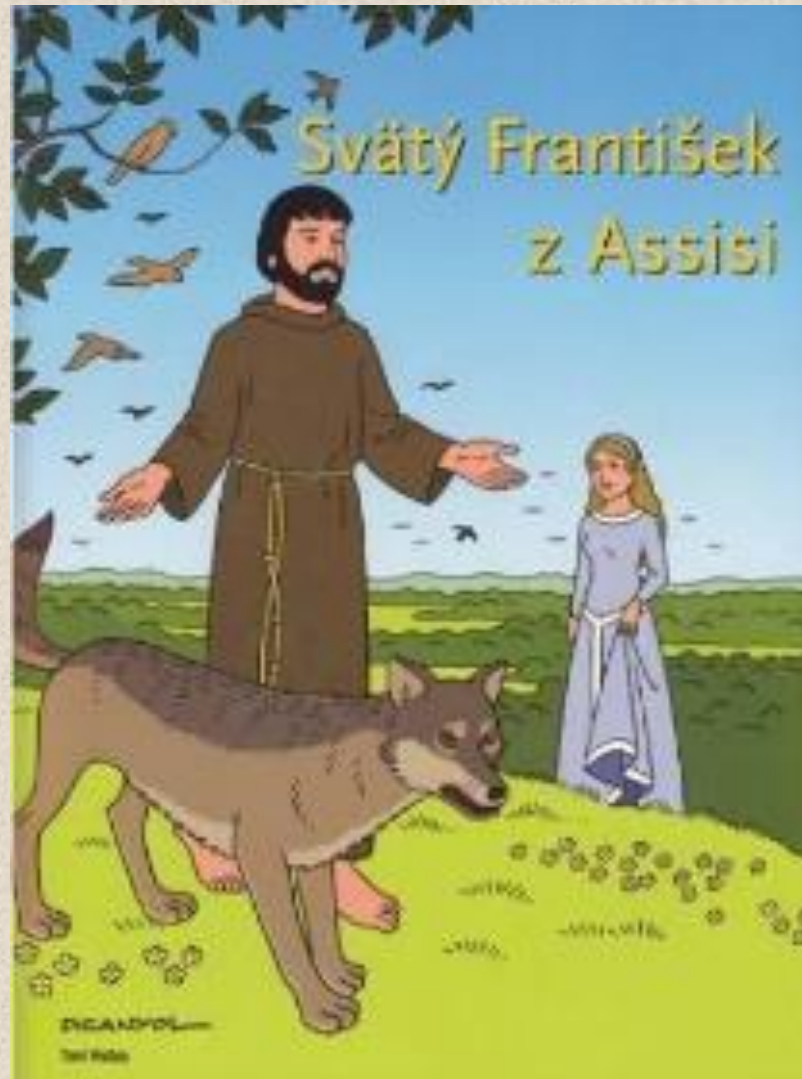
CIMABUE: SV. FRANTIŠEK (smějící se světec, nazývaný Prošťáček)

GIOTTO: LEPORELLO O SV. FRANTIŠKU

SV. FRANTIŠEK ZKROTIL ZLÉHO VLKA

KOMENTÁŘ K OBRÁZKŮM

- ❑ Na stěnách tzv. horního kostela sv. Františka v Assisi namaloval Giotto pásmo výjevů ze života sv. Františka. Mezi nimi se nachází vyobrazení známé legendy „svatý František zkrotil zlého vlka.“
- ❑ Zde ho bohužel můžeme představit pouze v komiksově podobě.
- ❑ Důležité je, že sv. František zkrotil zlého vlka nikoliv silou, ale laskavým hovorem.
- ❑ To je významné pro vztahy mezi JÁ a nevědomím.
- ❑ V tom může být sv. František protipólem sv. Jiří, který přemáhá draka silou zbraně ...
- ❑ ... nebo také předstupněm. Sv. Jiří sice nejede na zkroceném vlku, ale na zkroceném koni, zkrátka na zvířeti, s nímž navázal nějaký vztah. V metafoře vztahů mezi JÁ a nevědomím tak můžeme pokračovat.

SVATÝ JIŘÍ DRAKOBIJCE

SMÍCH V PSYCHOTERAPII 1

SMÍCH JAKO „ACTING OUT“

- ❑ vypadnutí z terapeutické situace (podobně jako agrese)
- ❑ může vyjadřovat odpor k terapeutickému procesu
- ❑ může být skrytým vyjádřením přenosu

SMÍCH JAKO KATARZE

- ❑ některé psychoterapeutické směry zdůrazňují význam účinného faktoru katarze, ale jiné mu nepřikládají trvalejší účinnost

SMÍCH V PSYCHOTERAPII 2

SMÍCH JAKO ZAKRÝVAJÍCÍ FENOMÉN, KTERÝ JE NUTNO INTERPRETOVAT

- ❑ Signál potlačených obsahů (podobně jako přeřeknutí): interpretace ve vztazích mezi JÁ a nevědomím (Thomä & Kächele)
- ❑ Neverbální komunikační znak, konotace verbálního sdělení (podobně jako pláč): interpretace v kontextu (Jay Haley, kasuistika „Zuzana se zasmála“)

SMÍCH V PSYCHOTERAPII 3

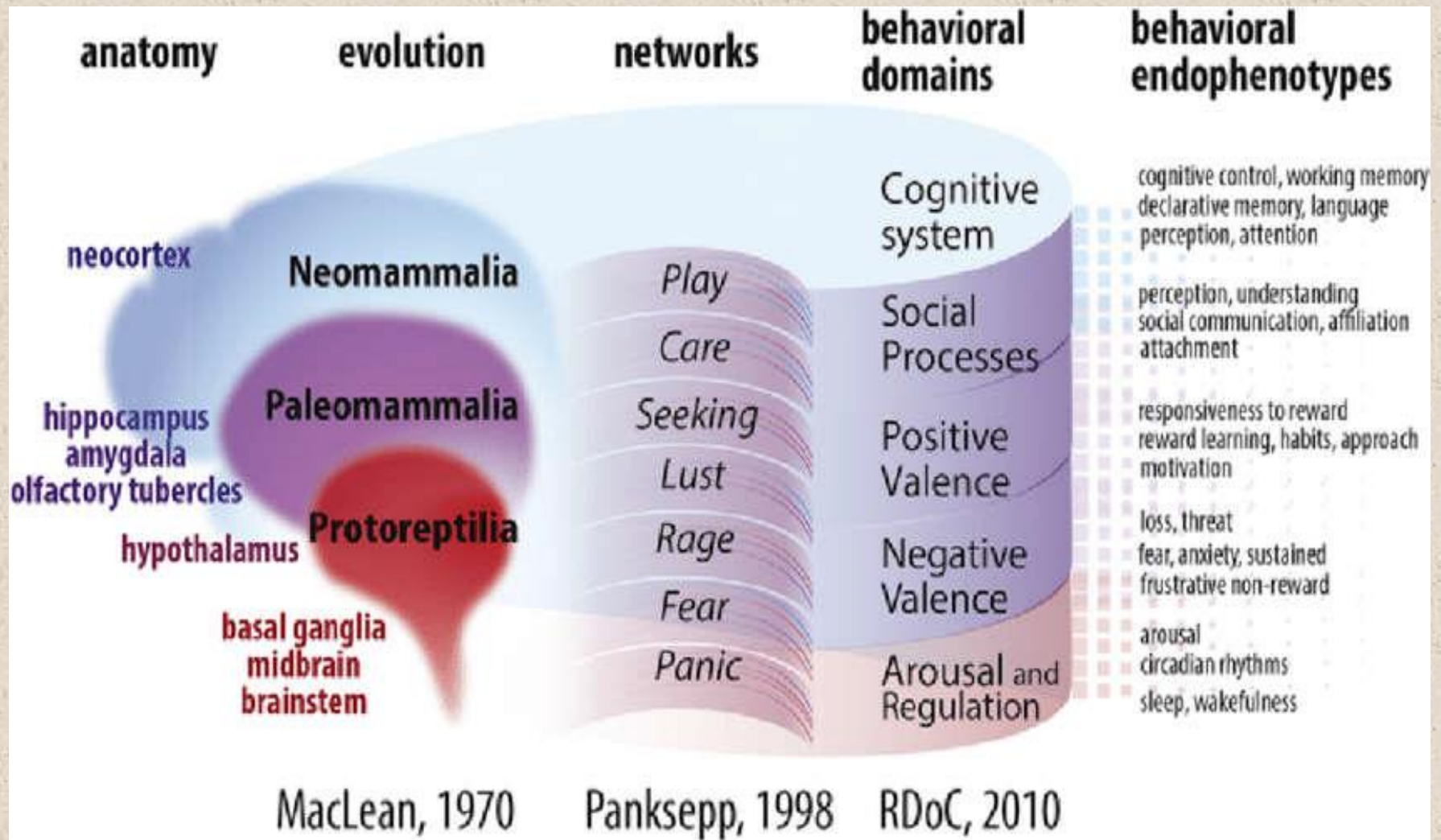
SMÍCH JAKO NIŽŠÍ ÚROVEŇ SDĚLENÍ

„Podobně jako jiná preverbální, pre-lingvistická komunikace, je smích nezralým vyjádřením obsahů, které musí být převedeny do pojmového a syntaktického jazyka.“

„Neučme pacienty, aby se smáli, ale aby mluvili o tom, čemu se smějí.“

(Jacques Lacan)

NEUROVĚDY: TROJDÍLNÝ MOZEK

KOMENTÁŘ KE SCHÉMATU

- ❑ Při pohledu na toto schéma nás napadne obdoba s Freudovým topografickým modelem mysli, a musíme uznat, že Freud (původně neurolog) byl velmi jasnozřivým vědcem.
- ❑ Evolučně nejmladší části prefrontální mozkové kůry lze pokládat za „organický substrát člověčenství“, sídlo vědomí, poznávání, jednání a syntaktického jazyka.
- ❑ Smích můžeme lokalizovat do střední etáže mozku, kde jsou centra slasti; mezi nimi a (pre)frontální kůrou však probíhá významná neuronální regulační okruh, jakýsi neuronální dialog, jímž vědomé JÁ komunikuje se středními etážemi nevědomí, podobně jako sv. František hovořil s vlkem.
- ❑ V tomto přátelství s částí svého nevědomí můžeme čelit ohrožujícím impulzům z „plaziho/dračího mozku“, z hlubokých vegetativních vrstev nevědomí, které útočí na naši integritu a identitu (jako sv. Jiří na koni silou přemáhá draka).

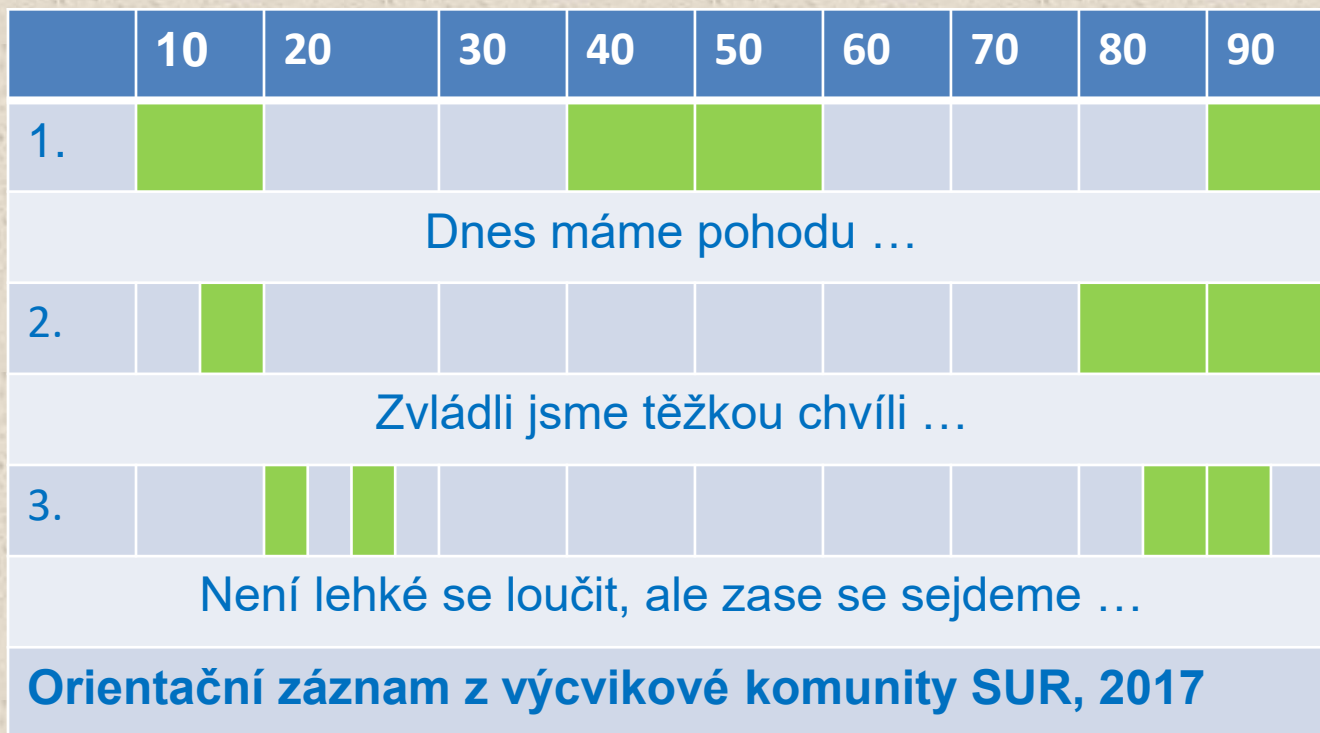
NEUROMEDIÁTORY

DOPAMINOVÝ SYSTÉM

Neuromediátor dopamin se ve značné míře podílí na neurobiologickém rozměru prožívání pohody či libosti a tím hraje jednu z klíčových rolí v systémech odměny. Nedostatečná dostupnost dopaminu souvisí s nízkou citlivostí na přirozené zdroje odměny a vede k tomu, že systém „hladoví“ po intenzivnějších hedonických podnětech (užívání návykových látek, bulimický rituál).

Smích (podobně jako např. užití THC) souvisí s vyplavením dopaminu ve středních oblastech mozku (hippocampus, amygdala, nucleus accumbens), avšak bez přívodu vnější substance.

JAK SE SMĚJE KOMUNITA

KOMENTÁŘ K DIAGRAMU

- ❑ Orientační záznam pochází z ranních setkání psychoterapeutické výcvikové komunity SUR během týdenního soustředění.
- ❑ Zaznamenan je druhý, čtvrtý a poslední den.
- ❑ Zelené intervaly neznamenaají, že se komunita směje pořád, ale že se smích často vyskytuje.

CO ZNAMENÁ SMÍCH V KOMUNITĚ

ADAPTIVNÍ, NIKOLIV OBRANNÝ FENOMÉN

- Podpora komunitního dialogu
- Sounáležitost: MY spolu se smějeme (stejně jako MY spolu mlčíme)
- Facilitace zvládání „vážných“ témat a situací
- Abreakce, „vyčištění atmosféry“
- Blízkost
- Zapojování
- Není to technika, kterou používáme, ale „duch, který chodí, kudy chce“, zejména je-li vítán
- Smějeme se = není tu ďábel

NAUČ SE SMÁT, ANIŽ BYS PLAKAL

VZTAHY MEZI JÁ A NEVĚDOMÍM

- ❑ Symbol sv. Františka a sv. Jiří: spřátelíme se s vlkem, abychom lépe zvládali draka.
- ❑ Smích pomáhá vědomému Já „smířit se“ s určitými složkami nevědomí → integrovanější, robustnější Já, méně ohrožené nejspodnějšími proudy mysli a dramaty světa.

REHABILITACE SMÍCHU

PSYCHOTERAPEUTICKÁ PRÁCE – PODPORA NA CESTĚ RŮSTU A ZRÁNÍ

- být sám a být s druhými
- scelování fragmentovaného
- smír s protiklady
 - ❖ vnější/vnitřní
 - ❖ touha/realita
 - ❖ samota/rozpuštění v Druhém-Druhých
 - ❖ ambice/konečnost
- HUMOR A SMÍCH JE NA TÉTO CESTĚ DOBRÝM
PRŮVODCEM

FREUD A JUNG V TURECKÉ SAUNĚ

ZÁVĚR

**SMĚJME SE SE SVÝMI PACIENTY/KLIENTY; JEŽÍŠ KRISTUS
SE PŘI PRÁCI JISTĚ TAKÉ SMÁL.**

Díky za pozornost!

kamil.kalina@lf1.cuni.cz

kalina@sananim.cz